

L'altra olimpíada. Barcelona '36

Santacana, C. i Pujadas, X. (2006)
Barcelona. Llibres de l'índex

Jaume Bantulà

Des del Departament de Relacions Institucionals i Participació de la Generalitat de Catalunya, al llarg de l'any 2006, ha semblat oportú realitzar una sèrie d'actuacions al voltant del Programa per al Memorial Democràtic. No ens ha passat desapercebut que enguany es commemora el setanta-cinquè aniversari de la proclamació de la República i el setantè de l'inici de la Guerra Civil Espanyola.

Durant anys el franquisme silencià i esborrà determinats fets històrics, o bé procedí a reinterpretar-los sota la seva òptica i profit. Més tard, ja endegat el procés democràtic, s'apostà sovint per no remoure massa el passat històric més immediat. No és cap secret que haver pactat la via de la reforma democràtica com a opció per procedir a la liquidació del franquisme ha comportat acceptar conviure amb certa amnèsia històrica. Doncs bé, sembla que enguany, amb un recorregut més sostingut en el temps pels camins de la democràcia i de la llibertat, permet treure'ns la vena que ens cobria els ulls, i apostar sense embuts, com també es fa des de l'administració pública, per recuperar la memòria democràtica.

Conjuntament amb aquestes dues efemèrides, n'hi ha una altra però, que és menys coneguda, el setantè aniversari de l'Olimpiada Popular, i és escaient que des del govern català, s'hagi volgut també donar a conèixer a la ciutadania, a partir de la reedició d'un llibre i d'una exposició itinerant.

En primera instància podria sobtar al lector que hom celebri un esdeveniment que no arribà mai a succeir. Perquè de fet la realització de l'Olimpiada Popular del '36, que havia de tenir lloc a Barcelona del 19 al 26 de juliol, fou escapçada de soca-rel per l'aixecament militar del 18 de juliol de les tropes feixistes.

Si us endinseu però en la lectura de *L'altra Olimpiada. Barcelona '36*, que ens regalen els seus autors Carles Santacana i Xavier Pujadas, trobareu força motius per considerar que aquest certamen esportiu no pot caure en l'oblit.

Ja en el pròleg de la primera edició, els autors assenyalaven que la seva intenció no era només analitzar l'olimpiada barcelonina, que anhelava esdevenir un referent internacional de caire antifeixista, sinó sobretot interpretar a través de l'esport els primers trenta anys del segle XX a Catalunya.

Santacana i Pujadas pretenien, més que res, capbussar-se a través de l'esport, en la història social política i cultural del nostre país. Lamentaven alhora les dificultats trobades per accedir als documents, escull que superarien amb enginy investigador recurrent a tot tipus de fonts, inclòs la utilització de testimonis orals.

Transcorreguts setze anys d'aquella primera edició, em veig amb cor d'afirmar que ens trobem davant dos historiadors que ja tenen consolidada una gran trajectòria professional. A més, vull subratllar que presenten força elements en comú. Ambdós són doctors en història contemporània, imparteixen història i teoria de l'esport a l'ensenyament universitari, i dirigeixen grups de recerca. Nogensmenys, allò que més em crida l'atenció, són dos aspectes que no passen desapercebuts.

D'una banda, continuen constituint un bon tàndem, com ho demostra que hagin col·laborat i que col·laborin encara junts fent recerca, publicant articles i llibres diversos. D'altra banda, resseguint de prop els seus treballs i les seves conferències, es confirma que es mantenen fidels al seu objecte d'estudi inicial, tot i que no limitat de manera

exclusiva a la temàtica que ens ocupa, perquè prossegueixen preocupats i ocupats en investigar i alhora donar a conèixer la història social de l'esport a Catalunya. És inqüestionable que són un referent en la historiografia i en el camp de les ciències socials. No ens estenguem més fent comentaris al voltant dels autors, que no és el propòsit, i concentrem-nos en la seva obra.

El llibre es divideix en tres parts ben diferenciades, i es tanca amb un epíleg, un apèndix, i la inclusió de les diverses fonts documentals consultades.

En la primera part, Santacana i Pujadas es detenen a explicar abastament les característiques de la dinàmica social de l'esport català de la primera dècada del segle XX.

L'esport com a fenomen social impulsat per la burgesia anglosaxona durant el segle XIX, serà també inicialment un distintiu social a Catalunya. És possible assenyalar que la pràctica esportiva és una experiència molt minoritària i elitista fins a la dècada dels anys vint, la qual es materialitza en l'ús de determinats espais de caràcter privat i exclusiu, que permeten la realització d'esports molt concrets amb els quals s'identifica la classe dominant.

La difusió de l'esport popular no es generalitza fins a la dècada posterior i està condicionada per la manca d'instal·lacions esportives públiques i la inexistència d'una actuació institucional pública, dos elements claus si hom pretén estendre el dret a l'esport entre tota la ciutadania. En aquest sentit caldrà construir una basta xarxa associativa per desplegar l'esport de base.

Aquest associacionisme esportiu es veu molt impulsat pel fet que la classe treballadora, en el període d'entreguerres, aconsegueix una significativa reducció de la jornada de treball i la possibilitat de gaudir de vacances pagades. De retruc augmenta doncs la seva disponibilitat de temps lliure, i l'esport comença a esdevenir una pràctica d'oci popular en un doble sentit.

Per un costat, l'esport es constitueix com a espectacle de gran públic, es popularitza, i per l'altre costat, es generalitza la seva pràctica entre la classe treballadora, s'arrela socialment, si bé aquesta pràctica difereix ostensiblement del sentit i valor atorgat a l'esport per part de la classe

benestant. Una font oral consultada pels autors descriu de manera sintètica la situació: *“Dins l'ateneu, l'esport penetrava en les classes populars al mateix temps que les primeres lectures de Mark i Bakunin o les tècniques de comptabilitat”*.

Ara bé, a la segona part, els autors adverteixen que és un equívoc identificar el Moviment d'Esport Popular Català i l'olimpíada de Barcelona, amb les olimpíades i jocs proletaris que el moviment esportiu obrer internacional organitzà entre el 1921 i el 1937. Perquè de fet l'esport roig (internacional comunista i socialista), de llarga tradició en altres països europeus, poc va influir en l'esport popular català. Convé recordar la forta implantació del moviment llibertari i del sindicat de la CNT a Catalunya, i l'escàs interès que sentien els anarquistes per l'esport i l'educació física.

L'Olimpíada de Barcelona '36 s'ha d'inscriure en el conjunt de campanyes de boicot i de pressió internacional que es desenvolupen entre el 1933 i el 1936, en contra dels Jocs Olímpics de Berlín '36, a celebrar a l'Alemanya nazi d'en Hitler, que desitja convertir-los en un gran reconeixement al seu règim, al seu poble i a la seva pròpia figura.

Sobretot, l'Olimpíada Popular de Barcelona s'ha de concebre com una contraofensiva que pretenia abanderar els valors olímpics genuïns: la pau, fraternitat, igualtat, solidaritat, respecte mutu, etc., emprats en defensa dels interessos antifeixistes en una Europa temorenca davant el possible esclat d'una altra guerra.

Segons Pujadas i Santacana, la gestació de l'Olimpíada Popular no recau en la Generalitat de Catalunya, si no que és atribuïble a la iniciativa civil de la base esportiva, aplegada en el Comitè Català pro Esport Popular (CCEP), la qual tingué de manera immediata un gran ressò entre els esportistes i les entitats federades, alhora que rebia el corresponent recolzament institucional.

És en la tercera part de la publicació, on ambdós historiadors presten una atenció específica a explicar en què havia de consistir la proposta olímpica barcelonina, la qual podria resumir-se en cinc aspectes. En primer lloc, la intenció que l'esdeveniment alternatiu servís per difondre l'esport popular. En segon lloc, aconseguir una major presència de la dona en l'esport. En tercer lloc, possibilitar diferents tipus de representativitat, respectant la inscripció de nacionalitats sense estat. En

quart lloc, desplegar conjuntament amb les celebracions esportives, una autèntica olimpíada cultural, farcida de demostracions folklòriques i activitats artístiques i literàries. En cinquè lloc, escenificar el rebuig al feixisme i llençar un crit en favor de la llibertat i de la pau. Sigui com sigui però, l'aixecament de les tropes franquistes el 19 de juliol a Barcelona va escapar el somni de 6.000 participants i de més de 20.000 seguidors. Com diu Pujadas, malauradament, arribava el moment *"de canviar l'estadi per la trinxera"*.

En síntesi, endinsar-se en la lectura d'aquesta obra d'història social de l'esport a Catalunya, permet al lector no només conèixer en detall com es forjà i hagués pogut esdevenir l'Olimpíada Popular. Entre altres qüestions voldria subratllar que hi trobareu la clau a multitud d'interrogants, com les que us suggereixo a continuació. Quin és l'origen de l'esport contemporani català?; quan s'inicia la seva difusió?; quins foren els elements que varen contribuir a l'arrelament social de l'esport a Catalunya?; quines eren les entitats que representaven l'esport popular?; per què fracassà la candidatura olímpica de Barcelona mentre si aconseguia obtenir-la la ciutat de Berlín?; quin va ésser el paper del Comitè Internacional Olímpic (CIO); com va materialitzar-se el boicot als Jocs de Berlín?; quin paper jugaren les esquerres i la dreta davant la idea de celebrar a Barcelona una contra olimpíada?; va rebre l'Olimpíada Popular el suport o el rebuig del món esportiu?; La resposta a aquestes preguntes i a d'altres que us pugueu plantejar les trobareu en aquest esplèndid llibre de lectura fàcil, plàcida i amena.